

Barbara Batko

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska ■ University of Silesia in Katowice

Magdalena Janosz

Stowarzyszenie Kurka Wodna, Katowice, Polska ■ Kurka Wodna Association, Katowice, Poland

Działania podmiotów ekonomii społecznej na rzecz środowisk lokalnych w obszarze zielonych innowacji. Studium przypadku

Activities of social economy entities for local communities in the area of green innovations. Case study

Streszczenie: Do sfery ekonomii społecznej należą organizacje z pogranicza, realizujące cele ekonomiczne i społeczne. Takim przypadkiem jest stowarzyszenie, którego analizę działalności przeprowadziły autorki. Jego misja zakłada realizację celów spójnych ze społecznymi celami w zakresie zrównoważonego rozwoju. Stowarzyszenie podejmuje inicjatywy koncertujące się na tzw. zielonej polityce. Celem artykułu jest identyfikacja obszarów skutecznego działania i źródeł problemów stowarzyszenia we wdrażaniu zielonych innowacji. Na potrzeby niniejszego tekstu przyjęto tezy, zgodnie z którymi organizacja elastycznie i sprawnie reaguje na zmiany otoczenia, zaś największą trudnością jest zaangażowanie do działania ludzi nieprzekonanych. Tekst powstał na podstawie analizy dorobku literaturowego oraz badania przeprowadzonego w wybranej organizacji ekonomii społecznej. Do badań literaturowych posłużyły wybrane źródła naukowe, raporty i statystyki oraz wcześniejsze badania jednej z autorek. Do badania organizacji zastosowano studium przypadku, gdzie wykorzystano źródła wewnętrzne organizacji, obserwację uczestniczącą i pogłębiony wywiad z członkiem zarządu. W ocenie autorek istotną umiejętnością organizacji jest szybkie dostosowanie się do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej i politycznej, wykorzystanie nowych modeli biznesowych, tworzenie sieci współpracy, również z samorządem, uczenie się od siebie, obecność w życiu środowiska lokalnego, odpowiedź na jego potrzeby oraz działania na rzecz innowacji, spójności i środowiska.

Abstract: The sphere of the social economy includes “borderline” organisations pursuing economic and social goals. The association analysed by the authors is such a case. Its mission assumes the implementation of goals consistent with social goals in the field of sustainable development. The Association undertakes initiatives focused on “green politics”. The aim of the article is to identify the areas of effective operation and sources of problems of the association in the implementation of green innovations. For the purposes of this text, theses have been adopted according to which the organisation reacts flexibly and efficiently to changes in the environment, and the greatest difficulty is to engage the unconvinced. The text was based on the analysis of literature and a study of a selected social economy organisation. Selected scientific sources, reports and statistics, as well as earlier research of one of the authors were used for the literature research. A case study was used to study

the organisation, where internal sources of the organisation, participant observation and an in-depth interview with a board member were used. According to the authors, an important ability of an organisation is quick adaptation to the changing socio-economic and political situation, the use of new business models, creating a network of cooperation, also with the local government, learning from each other, being present in the life of the local community, responding to its needs and for innovation, cohesion and the environment.

Słowa kluczowe: ekonomia społeczna; gospodarka obiegu zamkniętego; przedsiębiorstwo społeczne; sharing economy, zielone innowacje

Keywords: circular economy; green innovations; sharing economy; social economy; social enterprise

Otrzymano: 13 października 2022

Received: 13 October 2022

Zaakceptowano: 3 grudnia 2022

Accepted: 3 December 2022

Sugerowana cytacja/Suggested citation:

Batko, B., Janosz, M. (2022). Działania podmiotów ekonomii społecznej na rzecz środowisk lokalnych w obszarze zielonych innowacji. Studium przypadku. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 18(2), 205–218. <https://doi.org/10.24917/20833296.182.13>

Wstęp

W rozbudzaniu świadomości w sferze zielonej, cyrkularnej gospodarki, gdzie główną ideą jest drugie życie rzeczy oraz ograniczenie konsumpcji, bardzo ważna jest edukacja społeczeństwa. Tu istotną rolę przez swoją aktywność mogą odgrywać podmioty ekonomii społecznej. Informacja i edukowanie to działania, w ramach których odbywają się konkursy z nagrodami, warsztaty, także projektowe, poprzedzone dokładnym określeniem celów i przygotowaniem materiałów, m.in. filmów poglądowych (Pietrzak et al., 2017). To także happeningi oraz akcje edukacyjne podczas imprez masowych (dożynek, festynów) (Pawul, Sobczyk, 2011). Interesującą koncepcją jest nauka przez zabawę. Kluczem do sukcesu może być wzbudzenie pozytywnych odczuć, oddziaływanie na emocje, motywowanie do zachowań hedonicznych, których celem jest poprawa samopoczucia i odczuwanie przyjemności w krótkim czasie (Lindenberg, Steg, 2007. Za: Flores, Jansson, 2022). Ważnym działaniem jest także e-edukacja. W nauce i podnoszeniu umiejętności wiele osób korzysta z samouczków, tutoriali, filmów „how-to” i portali edukacyjnych. Rośnie popularność platformy YouTube, a z mediów społecznościowych korzysta 58,7% populacji (Kemp, 2022). Polska ma regionalną specyfikę – w 2021 r. spędziliśmy w mediach społecznościowych średnio 1 godz. i 50 min dziennie (średnia globalna to 2 godz. 30 min). Przeciętny użytkownik najwięcej czasu spędza na YouTube, Facebooku i WhatsAppie. Bardzo popularne stają się TikTok czy mikroblogi (jak Twitter), Instagram, LinkedIn itd. Wykorzystanie portali internetowych bywa spore, np. ngo.pl odnotowuje średnio 40 000 odsłon dziennie (Szkolenia, b.d.). To ogromna szansa na promowanie działalności poprzez działania PR, by budować transparentność, pozyskać sympatyków, partnerów do współpracy, ułatwić dostęp do środków finansowych (cel fundraisingowy) (Dąbrowska, Janoś-Kresło, 2016).

Do sfery ekonomii społecznej należą często organizacje z tzw. pogranicza, realizujące cele ekonomiczne i społeczne. Takim przypadkiem jest Stowarzyszenie Kurka Wodna z Katowic, którego działalność jest podmiotem analizy autorek. Realizacja przez to stowarzyszenie

celów ekonomicznych służy przede wszystkim wspieraniu celów statutowych oraz usprawnianiu działania organizacji. Misja Stowarzyszenia zakłada realizację celów spójnych ze społecznymi celami w zakresie zrównoważonego rozwoju. Stowarzyszenie podejmuje inicjatywy koncentrujące się na tzw. zielonej transformacji.

Celem badania była próba identyfikacji obszarów skutecznego działania oraz źródeł problemów Stowarzyszenia w kształtowaniu zielonych innowacji. Wybór podyktowany był chęcią zbadania jednej z niewielu tego typu organizacji w regionie. Autorki rozumieją wagę i sens podejmowania każdego działania oddolnego, które przynosiłoby pozytywne skutki społeczności lokalnej. Uszczegółowieniu celu posłużyły następujące pytania badawcze:

- Jakie zmiany w otoczeniu zewnętrznym zaobserwowano w czasie istnienia Stowarzyszenia?
- Jakie działania podjęło Stowarzyszenie w odpowiedzi na zmiany otoczenia?
- Jakie były skutki zmian strategii działania?
- Jakie są główne wyzwania, na które napotyka Stowarzyszenie od początku działania?
- Które z wyzwań stanowi największą barierę w realizacji celów organizacji?

Przyjęto dwie tezy. Pierwszą, zgodnie z którą Stowarzyszenie elastycznie i sprawnie reaguje na zmiany otoczenia, oraz drugą, zakładającą, iż największym wyzwaniem dla organizacji jest zaangażowanie do działania ludzi nieprzekonanych.

W koncepcyjnej fazie badań zastosowano metodę krytycznej analizy źródeł literaturowych, przy wykorzystaniu wybranych publikacji naukowych i komunikatów z badań empirycznych, danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów i innych opracowań, tak by można było zdobyć pożądaną wiedzę, doprecyzować tło badań, a także wypracować scenariusz badań empirycznych, dobór metod, technik i optymalnych narzędzi badawczych.

W części empirycznej zdecydowano się na badanie jakościowe metodą case study. W praktyce – jak założono – miało ono służyć identyfikacji i opisowi badanego problemu i procesu jego rozwiązywania, tak by mogło stanowić podstawę do podejmowania decyzji menedżerskich (Czakon, 2011). Na etapie gromadzenia informacji skorzystano z dostępnych źródeł wewnętrznych – informacji opracowywanych przez Stowarzyszenie, w tym: statutu z założeniami strategii działania (*Statut*, 2020), sprawozdań finansowych z działalności z lat 2016–2021 (*E-sprawozdanie*), informacji z KRS o profilu, formie prawnej i strukturze organizacyjnej (KRS, 2022, 24 września), informacji zgromadzonej podczas indywidualnego wywiadu pogłębionego z menedżerem i z obserwacji uczestniczącej. Osoba zbierająca informacje jest członkinią Stowarzyszenia, ale jej zaangażowanie w organizacji ograniczało się do tej pory do uczestnictwa w wydarzeniach, zaś główna aktywność zarządca to praca dwóch prezesek. Obserwacja uczestnicząca miała na celu zbadanie przebiegu działań Stowarzyszenia adresowanych do interesariuszy. Przy projektowaniu indywidualnego wywiadu pogłębionego założono, iż jedna z autorek, członkini organizacji, przyjmie rolę badacza, druga, wiceprezeska stowarzyszenia – interlokutorki. W czasie wywiadu możliwa była interakcja – badanie miało charakter partycypacyjny. Ten typ badań oznacza, że „partnerzy podejmujący badanie powinni być zaangażowani w cały proces badawczy” (Góral i in., 2019), stąd uczestniczki projektu brały aktywny udział w podejmowaniu decyzji badawczych. Obie z rozmówczynią mają wiedzę na temat prowadzonej działalności, ale bardziej zaangażowana jest wiceprezeska zarządu, ponieważ stanowi to jej główny obszar pracy zawodowej. Przyjęcie podwójnej roli pozwoliło autorkom na swobodę wypowiedzi, a co ważne, na wspólne konkluzje. Narzędziem badawczym była pula pytań, które pozwoliły

na zachowanie logicznej sekwencji wypowiedzi. Dopełnieniem badania było wykorzystanie wybranych źródeł zewnętrznych wobec organizacji

Kilka technik miało na celu uzyskanie jak najbardziej wartościowego materiału, który umożliwiłyby analizę działań w świetle promowanych obecnie koncepcji zrównoważonego rozwoju i gospodarki obiegu zamkniętego oraz aktywnej w tym roli organizacji ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna

Funkcjonuje wiele definicji ekonomii społecznej, również synonimy, którymi są: organizacje obywatelskie, społeczne, wolontarystyczne, non profit (not-for-profit), organizacje pozarządowe – Non Governmental Organizations (NGOs) lub też organizacje nienastawione na zysk – Not For Gain Organizations (NFGOs) (szerzej: Batko, 2020). Według szerokiego ujęcia definicyjnego do tej sfery zaliczyć można m.in. „spółdzielnie, towarzystwa wzajemnościowe i organizacje non-profit”, zaś zawężona definicja ekonomii społecznej wyróżnia organizacje pozarządowe (Pacut, 2018), których aktywność w sferze zadań publicznych to działalność społecznie użyteczna (Ustawa, 2003, art. 4). W niniejszym tekście dla dalszych rozważań przyjęto węższą definicję ES.

Ekonomia społeczna to kategoria, która *de facto* nie jest tożsama z tzw. trzecim sektorem. Według jednego z ujęć definicyjnych istotne jest spojrzenie poprzez pryzmat celów ekonomicznych – w obu typach organizacji nie są one najważniejsze i nie powinny przesłaniać innych wartości społecznych (solidarność i partycypacja), ale:

- zakaz podziału zysku między członków lub założycieli dla trzeciego sektora „jest zasadą i częścią definicji negatywnej”, zaś w przypadku ekonomii społecznej „jest najczęściej pozytywnym składnikiem definicji” – podział zysku pomiędzy członków jest akceptowany;
- gdy dla trzeciego sektora dostęp do dóbr publicznych z założenia nie jest ekskluzywny (nieograniczony przez członkostwo), tak dla ekonomii społecznej istotniejsza jest zasada wzajemności i służebność wobec członków (Wygnański, 2004).

Tak więc do sfery ekonomii społecznej w węższym ujęciu należą organizacje będące wypadkową przedsiębiorstwa i instytucji pożytku publicznego, które realizują cele ekonomiczne i społeczne, gdzie można zauważyć czasem subtelne (teoretyczne) przesunięcie akcentów. W przedsiębiorstwie społecznym (PS) najważniejsze kryteria ekonomiczne to ponoszenie ryzyka ekonomicznego, prowadzenie stałej sprzedaży dóbr lub usług i zatrudnianie płatnego personelu, ale jest to działalność zorientowana na członków przedsięwzięcia w celu obniżenia kosztów utrzymania, zapewnienia pracy i wynagrodzenia oraz realizowania różnych form współpracy i wymiany z innymi członkami wspólnoty (Herbst, 2013).

W 2011 r. Komisja Europejska rozpoczęła dyskusję na temat PS poprzez wprowadzenie inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej (*The Social Business Initiative, SBI*) (Communication, 2011). W 2016 r. dołączyła inicjatywa dla start-upów i scale-upów (Communication, 2016). W jednym z kompleksowych unijnych raportów (*Impact*, 2020) zauważono: wzrost obecności tych organizacji w wielu obszarach gospodarki, włączenie nowych technologii, digitalizację działań oraz powstawanie nowych modeli biznesowych, tworzenie sieci współpracy, uczenie się od siebie, rozpowszechnienie koncepcji PS w państwach członkowskich, podniesienie świadomości społecznej, także badania i edukację w tych obszarach, szerszą obecność w debatach politycznych, wzrost roli tych przedsiębiorstw jako ważnych aktorów rynkowych, tworzenie programów rozwoju na szczeblu

unijnym, krajowym, regionalnym i w innych politykach (np. innowacji, spójności czy środowiska). Zwrócono uwagę także na niedomagania polityki wsparcia – m.in. brak spójności SBI z innymi programami i priorytetami europejskimi, zwłaszcza na poziomie operacyjnym – rola PS w osiągnięciu założonych celów jest niejasna lub niedoceniana – strony oczekują większej spójności w deklaracjach i rzeczywistego włączania PS i gospodarki społecznej do odpowiednich obszarów polityki. Konieczne jest dostosowanie specyfiki działania do warunków lokalnych (*Impact*, 2020).

Trudno jest ocenić dodatkową wartość w porównaniu z działaniami krajowymi. I choć pomiar wpływu społecznego w kontekście wartości dodanej jest złożony (szerzej: *Opinia*, 2014), to na podstawie rozmów z interesariuszami tego wpływu nie widzi wielu, za co po części można winić słabą lub błędną komunikację pomiędzy UE, państwami członkowskimi a samymi przedsiębiorstwami społecznymi (*Impact*, 2020). Wraz z upływem czasu rośnie stopień ich skomplikowania (funkcjonowanie w warunkach pandemii COVID-19 i postpandemii, czy też toczącej się od 24 lutego 2022 r. wojny na Ukrainie). Wiele doświadczeń wskazuje na to, iż wsparcie organizacji ekonomii społecznej bywa celem samym w sobie, a nie środkiem do wzmocnienia ich udziału w procesach transformacyjnych i rozwiązywaniu problemów społecznych (*Impact*, 2020).

Cele polityki wsparcia tych organizacji deklarowane są od ponad dekady. Skupiono je w cztery obszary, z których w omawianym kontekście wymienione są takie działania, jak: integracja zawodowa i osobiste usługi społeczne (w tym szkolenia i edukacja), wsparcie rozwoju otoczenia lokalnego niemającego możliwości rozwoju (w tym odległych obszarów wiejskich, miejskich dzielnic), działania na rzecz ochrony środowiska, wtórnego wykorzystania, badania i innowacje w tym obszarze (szerzej: *Social*, b.d.):.

W Polsce podmioty ekonomii społecznej zdefiniowano w nowej ustawie jako te, które działają „w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowanych w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym” (*Ustawa*, 2022), natomiast akty wykonawcze są dyskutowane (*Organizacje*, 2022). Na te zmiany oczekiwano kilkanaście lat.

Coraz szersze cele społeczne są zbieżne z celami ONZ w zakresie zrównoważonego rozwoju (Sustainable Development Goals, SDG). Pojawiają się inicjatywy koncentrujące się na zielonej polityce i zrównoważeniu środowiskowym (*Rozwój*, 2020). Programy zakładają wsparcie organizacji non profit finansowe i instytucjonalne, m.in. Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Analiza NIK z lat 2018–2020 wskazuje jednak na niską efektywność wsparcia OWES, w tym na brak prawidłowego rozpoznania potrzeb osób zatrudnionych w PS oraz nietrwałość działań: „po zakończeniu okresu trwałości projektu, na utworzonych stanowiskach pracę kontynuowało zaledwie 6% zatrudnionych” (*Wsparcie*, 2022). Czasem jest to niska jakość usług informacyjnych (Batko, 2018).

Gospodarka obiegu zamkniętego

„Polityka ekologiczna” to termin użyty po raz pierwszy w deklaracji sztokholmskiej z 1972 r. (*Report*, 1972), w której określono normy prawa ochrony środowiska i zobligowano do ich przestrzegania poszczególne państwa. Kolejne, nienowe pojęcie, to gospodarowanie odpadami (waste management), które oznacza działania gospodarcze skoncentrowane na zbieraniu, transporcie, przetwarzaniu i unieszkodliwianiu odpadów, monitoringu i kontroli

procesów oraz zapobieganiu wytwarzaniu odpadów poprzez modyfikacje w trakcie procesu, ponowne wykorzystanie i recykling (Glossary, 1997). Podbudową polityki ekologicznej jest zasada zrównoważonego rozwoju. W Polsce przyjęto *Mapę drogową transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym* (Rada, 2019) i nową politykę ekologiczną państwa (*Polityka*, 2022), które zawierają SDG. Gospodarkę Obiegu Zamkniętego (GOZ) można zdefiniować jako kompleksowe działania mające na celu:

- maksymalizowanie wartości dodanej produktów w łańcuchu wartości w całym cyklu życia produktu „od kołyski aż po grób”, zwiększenie trwałości, podnoszenie jakości, efektywność procesów, współpraca, współdzielenie, powszechne wykorzystanie materiałów odnawialnych, wirtualizacja;
- minimalizowanie odpadów przez ponowne użycie, recykling, stosowanie pełnego odzysku lub traktowanie odpadów jako potencjalnego źródła surowców wtórnych, także z powodu ich niedostatku (surowce krytyczne), i brak marnotrawstwa;
- wsparcie finansowe rozwoju nowych technologii, w tym ekoinnowacji;
- edukację i zrównoważoną konsumpcję przez zwiększanie świadomości ekologicznej (Kulczycka, 2019: 6).

Pomimo jasno zdefiniowanych założeń określających GOZ koncepcja często traktowana jest „jako wprowadzanie kolejnych wymagań” (Kulczycka, 2019: 5).

Ważną ideą jest powiązanie GOZ z decouplingiem (oddzieleniem wzrostu gospodarczego od wykorzystania ograniczonych zasobów przez przełomowe technologie) (Kulczycka, 2019: 12). Decoupling jest sercem Green Economy. To inicjatywa ONZ z 2008 r. wspierająca inwestowanie w zielone sektory oraz w zazielenianie sektorów nieprzyjaznych środowisku (*Green*, b.d.). Wskazuje się na ogromne zużycie surowców. Idea odnosi się do ograniczenia i zrównoważenia zużycia zasobów, oddzielenia dobrobytu ludzi od zużycia zasobów – w przeciwnym przypadku, jak prognozowano „niezrównoważone poziomy konsumpcji mogą potroić wykorzystanie zasobów do 2050 r.” (*Decoupling*, 2017; *Green*, b.d.). Istnieje obawa, że nawet stosowanie najostrzejszych reżimów produkcyjnych i recyklingowych nie powstrzyma rosnącego popytu na materiały generowane przez wzrost poziomu życia (Walków, 2017). W GOZ istotne jest poszukiwanie rozwiązań ekonomicznie opłacalnych i korzystnych dla środowiska (win-win), które tworzą też nowe modele biznesowe, sharing economy (ekonomia współdzielenia) (Kulczycka, 2019: 13), której immanentnym elementem są platformy współpracy (collaboration platforms) służące wspieraniu relacji między partnerami – peers (Sundararajan, 2014), gdzie dobra (w tym informacje) bądź umiejętności udostępniane są na zasadach non profit, profit lub barteru (Poniatowska-Jaksch, 2017). Takim modelem jest bricolage, który polega na improwizacji, działaniach spontanicznych, na ciągłym poszukiwaniu możliwości łączenia zasobów tak, by otrzymać nowe usługi i produkty – zachęca do mobilizowania pobliskich zasobów; wzmacnia więzi i wpływ na społeczność lokalną (Wentong et al., 2021).

Modeli biznesowych jest wiele i ich omówienie przekroczyłoby ramy niniejszego tekstu (szerzej: Batko i in., 2022), ale wspólne dla wszystkich jest uwzględnianie równowagi potrzeb ekonomicznych, ekologicznych i społecznych, zaangażowanie dostawców oraz klientów zmotywowanych do wzięcia odpowiedzialności za konsumpcję (Lewandowski, 2016). Modele te powinny uwzględniać nie tylko efektywniejsze wykorzystanie produktów, ale i zrównoważone projektowanie oznaczające przedłużenie życia produktu uwzględniające wydłużenie żywotności z wykorzystaniem materiałów wtórnych itd. (Patersona et al., 2017). Koncepcja projektowania „od kołyski aż po grób” (Cradle to Grave) pokrewna jest innej

koncepcji – „od kołyski do kołyski” (Cradle to Cradle), co oznacza ponowne wykorzystanie produktu już po zakończeniu jego użytkowania u konsumenta. I tu, w omawianym kontekście, wymienić można m.in.: naprawę i konserwację, rekondycjonowanie (reconditioning), ponowne użycie (re-use), regenerację (remanufacturing), recykling (Gray, Charter, 2007) – pojęcia te pojawiają się w unijnych dyskusjach już w 1974 r. (*Question*, 1974). Podobnie upcykling – działanie zgodnie z ideą Cradle to Cradle, polegające na wytwarzaniu wyrobu ze zużytego materiału, który staje się tu surowcem, co ważne, z użyciem minimum nakładów (energii, paliwa itd.) (Szaky, 2014: 5–6).

Postuluje się „Wzrost bez wzrostu gospodarczego”, post-wzrost, „zwój” gospodarczy – „degrowth” (Demaria, D’Alisa, Kallis, 2015), a towarzyszą temu nowe rekomendacje lub regulacje prawne. Obecnie to także europejska strategia na rzecz surowców krytycznych – jako pokłosie pandemii, zmiany sytuacji międzynarodowej oraz konieczności importu materiałów krytycznych pochodzących z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka (*European*, 2021).

Pojawił się nowy typ klienta zwany pracującym konsumentem (ang. working consumer), zaangażowany we współprodukcję (ang. coproduction). W 1980 r. A. Toffler (1980) wprowadził pojęcie prosumenta, które na trwałe weszło do terminologii. Zmiany społeczne tworzą nową jakość relacji międzyludzkich – strukturę powiązań osób, które mogą uzyskać od siebie to, czego potrzebują, obszarów, rodzajów działań, w tym usług mobilnych – obrazuje to plaster ekonomii współpracy Honeycomb 3.0 (Owyang, 2016). Model oparty jest na oddolnych inicjatywach indywidualnych osób, myśleniu nie „moje”, lecz „nasze” (Belk, 1988: 140). Dewiza „Jesteś tym, co posiadasz” odchodzi na rzecz mądrości „Jesteś tym, czym się dzielisz” – wkraczamy w ekonomię postwłasnościową (Belk, 2014).

Zielone innowacje. Studium przypadku

Ze statystyk NGO wynika, że w 2021 r. zarejestrowane były 3824 organizacje zajmujące się „ekologią”, w tym 2495 stowarzyszeń (*Spis*, b.d.). Wobec ogółu organizacji (138 tys.) (*Fakty o NGO*, 2022) stanowią one niewielki odsetek ok. 2,8%. Należy pamiętać, że tylko część z nich działa aktywnie (wg GUS to ok. 50%). Jedną z tych organizacji jest Stowarzyszenie Kurka Wodna z Katowic, które powstało w 2016 r. (*Inicjatywa*, b.d.; <https://kurkawodna.org>). Dziś należy doń 12 członków. Od 2021 r. Stowarzyszenie prowadzi działalność gospodarczą o statusie przedsiębiorstwa społecznego, łącząc cele statutowe dotyczące ochrony środowiska naturalnego i edukacji w tym zakresie z celami społecznymi w kontekście zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem na rynku pracy. Podstawowym obszarem działalności Stowarzyszenia jest edukacja ekologiczna, ale komplementarnymi działaniami są nawiązywanie współpracy lokalnej i wspieranie społeczności – mieszkańców Górnego Śląska, poprzez pobudzanie aktywności na rzecz zrównoważonego rozwoju, oraz budowanie gospodarki cyrkularnej. Najważniejsze domeny i sposoby działania Stowarzyszenia kształtowały się z czasem. W latach 2016–2020 Stowarzyszenie organizowało wiele wydarzeń – spotkań plenerowych i warsztatów prowadzonych w organizacji, np. kampanie i akcje edukacyjne, szkolenia oraz warsztaty połączone z zabawami terenowymi czy konkursami, oraz brało czynny udział w imprezach grupowych, takich jak Festiwal Organizacji Pozarządowych; promowało także swoją działalność głównie na własnych stronach internetowych (<https://kurkawodna.org>; <https://www.facebook.com/stowarzyszeniekurkawodna/>. https://www.instagram.com/kurka_wodna_ngo/ oraz <https://www.facebook.com/events/>). Wpisy

posiadały hashtagi (np. #zerowaste) pozwalające organizować treści i docierać do zainteresowanych problematyką odbiorców oraz promować aktywność przez inne organizacje działające na tym samym polu aktywności (np. Siedem Wierzb). Stowarzyszenie organizowało też webinaria możliwe do oglądania na YouTube.

W 2021 Stowarzyszenie otwarło „Tyle Tego Sklep Społeczny”, „co wyróżnia je wśród innych podmiotów ekonomii społecznej w regionie” (Weź, 2022). Ta innowacja znacząco poszerzyła widzialność i rozpoznawalność organizacji. Informacje o działaniach Stowarzyszenia umieszczane były na firmowych stronach WWW, wiele z nich pojawiło się również w lokalnych i regionalnych w mediach tradycyjnych i na stronach organizacji publicznych i komercyjnych: <https://katowice.eu>; <https://katowice.gosc.pl>; <https://www.radio.katowice.pl>. Dużym echem odbiła się inicjatywa MaskBook realizowana wraz z francuską organizacją Art of Change 21 i ASP w Katowicach, mieszkańcami miasta i uczestnikami szczytu klimatycznego COP24. Akcją „Zielone Zaduszki” promowało Radio Katowice (<https://www.radio.katowice.pl>), a w 2022 r. informacje pojawiały się w serwisach <https://m.ekonsument.pl/spacerownik> oraz <https://www.slaskibiznes.pl>. O zaangażowaniu w „Magazynie socjalnym” dla uchodźców z Ukrainy w niecałe dwa tygodnie od rozpoczęcia wojny na Ukrainie donosiły media <https://www.rmfm24.pl>, <https://katowice24.info>. W ramach inicjatywy „Cenny plastik” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego zaprosił organizację na spotkania edukacyjne (<https://es.rops-katowice.pl/>); informowały o tym media (<https://www.wkatowicach.eu/>). Stowarzyszenie było obecne na World Urban Forum (WUF11) i współpracowało z takimi instytucjami, jak Uniwersytet Śląski w Katowicach (<https://us.edu.pl>; <https://us.edu.pl/wydzial/wns>), Urząd Miasta Katowice (<https://wuf11.katowice.eu/pl>); wydarzenie było promowane także w Serwisie Rzeczypospolitej Polskiej (<https://www.gov.pl/web/wuf11>; <https://www.gov.pl>). O pierwszej i drugiej części Mikrofestiwalu w dzielnicy Koszutka informowały kolejne media (<https://katowice.naszemiasto.pl>; zsm.katowice.pl). Stowarzyszenie brało udział w Warsztatach KATO Urban Corner, które promował urząd miejski (<https://www.wkatowicach.eu>) i prasa (<https://dziennikzachodni.pl>).

Od września 2022 r. Stowarzyszenie angażuje się w nową inicjatywę o nazwie Innowacje Ekologiczne w Centrum Usług Społecznych (Innowacje, 2022). Organizacja zapraszana jest do prowadzenia wykładów, prelekcji, szkoleń czy warsztatów oraz w roli gościa-eksperta m.in. do prac rozstrzygających finansowanie projektów w ramach Zielonego Budżetu Katowic (<https://samorząd.pap.pl/klub-samorzadowy/katowice/>). Organizacja wkroczyła w obszar społecznych innowacji. Wokół sklepu wyrosła większa idea, tzw. Centrum Drugiego Obiegu, oferująca przestrzeń do spotkań i warsztatów (odnowy, naprawy i upcyklingu). Podjęto aktywność w ramach funduszu Śląskiej Przestrzeni Innowacji, w efekcie czego rozpoczęto testowanie dwóch innowacyjnych koncepcji – edukacyjnej pracowni recyklingu plastiku „Cenny Plastik”, wyróżnionej i nagrodzonej w pierwszej edycji, oraz realizowanej obecnie w ramach trzeciej edycji „Pracowni Zielonych Kompetencji”. Planowane są kolejne tego typu działania.

Dyskusja nad wynikami

Badanie było próbą odpowiedzi na pytania badawcze dotyczące podejmowanych inicjatyw wynikających z misji organizacji oraz wymuszonych zmianą uwarunkowań otoczenia zewnętrznego. Do ważniejszych czynników zmian w otoczeniu zaliczyć można ewolucję podejścia do gospodarki zrównoważonej oraz unijnej i krajowej polityki ekologicznej,

wzrastające uwrażliwienie na środowisko naturalne, a także zagrożenia spowodowane pandemią i wojną na Ukrainie czy pogłębiający się kryzys finansowy. W odpowiedzi na te wyzwania w ciągu sześciu lat funkcjonowania Stowarzyszenie:

- budowało wiedzę o polityce ekologicznej regionu, który z racji specyfiki – przemian restrukturyzacyjnych w przeszłości i prowadzonej działalności przemysłowej – ponosi skutki degradacji środowiska i powinien być przedmiotem szczególnej troski o zasoby – także ludzkie;
- obserwowało skuteczność organizowanych eventów oraz prowadziło badania sondażowe i analizę źródeł zewnętrznych w celu rozpoznania potrzeb środowiska dotyczących kształtowania zielonych kompetencji;
- wykorzystywało nową wiedzę i doświadczenie w doskonaleniu sprawności organizacyjnej i w działaniu w sytuacji kryzysowej;
- dokonało zmiany strategii, poszerzając spektrum celów o kwestie społeczne, co umożliwiło zatrudnienie dodatkowego personelu zagrożonego wykluczeniem i skorzystanie ze wsparcia ze strony OWES, poszerzanie grona interesariuszy, sympatyków i osób aktywnych, w tym wolontariuszy;
- zreorganizowało strukturę przez outsourcing usług księgowych, co umożliwiło doskonalenie procesu – większą koncentrację na głównej aktywności;
- utrzymywało reżim finansowy, nie zaciągając zobowiązań zagrażających utrzymaniu płynności finansowej;
- poszerzało wiedzę na temat zdobywania źródeł finansowania, czego skutkiem był wzrost skuteczności działań np. w oparciu o małe granty, darowizny i zbiórki społeczne;
- zacieśniało współpracę z władzami miasta i dzielnicy, sojusznikami strategicznymi także spoza środowiska lokalnego;
- usprawniało działalność szkoleniową i doradczo-ekspercką na podstawie nowej wiedzy i doświadczenia zdobywanego podczas rozwiązywania nowych problemów i wdrażania nowych pomysłów;
- doskonaliło działania wizerunkowe z wykorzystaniem „nowych” nowych mediów, mające na celu wzbudzenie zainteresowania i wiarygodności.

Badanie ujawniło też główne problemy, na które napotyka Stowarzyszenie. Pierwszym z nich jest wciąż niedostatek środków finansowych w odniesieniu do spektrum celów. Ograniczenia kadrowe powodują przeciążenie zadaniami i utrudniają doskonalenie usług – zatrudnienie specjalistów ulepszyłoby działania promocyjne w celu wzmocnienia „widzialności” oraz szczególnie obsługę kanałów informacyjnych i samej informacji (stron WWW, w tym portali społecznościowych). To utrudnia dotarcie do odbiorców (organizowane wydarzenia przyciągają wciąż zbyt mało uczestników – kilka do kilkunastu osób). Trudnością jest nadal pokonywanie niechęci niezaangażowanych obserwatorów, którzy komentują: „Czemu robicie taki hałas?”, „Macie zezwolenie, czy zawiadomić policję?” „Brawo. A ty biedny Polaku stój w kolejce do MOPS-u”...

W badaniu metodą case study zaprezentowano podejście idiograficzne, którego celem jest prezentacja i wyjaśnianie jednostkowych faktów i zdarzeń. Zastosowano kilka technik. Na etapie prowadzenia wywiadu partycypacyjny charakter badania pozwolił na oparcie się na głębszych relacjach pomiędzy badaczem a obiektem badanym, zbudowanie nowych więzi – stała za tym chęć wspólnego zrozumienia i uzyskania pogłębionej wiedzy na temat zachowań organizacyjnych. Jeden z możliwych typów badań w działaniu – 2nd person action research „stoi to w kontrze do najbardziej popularnych sposobów prowadzenia badań

[...] przez badacza niewykłanę w daną sytuację [...] Tak jakby badacz z zewnątrz widział i rozumiał więcej, niż osoba, która wykonuje określoną czynność” (Góral i in., 2019, 47, 49). Ma to jednak swoje ograniczenia, m.in. punkt widzenia – intuicyjność i subiektywność osądów oraz zbyt szczupły materiał badawczy. Mimo tego, zdaniem autorek, można było potwierdzić założone tezy.

Dopełnieniem tej części badania byłaby dyskusja nad strategią i doskonaleniem procesów ze wszystkimi członkami Stowarzyszenia i otoczeniem bliższym – odbiorcami usług, mieszkańcami, władzami lokalnymi, regulatorami (instytucjami nadzoru). Te działania w części realizują autorki niniejszego tekstu, mając też na celu kontynuację badań. Ciekawe byłoby zastosowanie tej samej techniki z udziałem „praktyków i członków społeczności lokalnych, jak i we współpracy z nimi”, „nawet jeśli nie są profesjonalnymi badaczami” (Góral i in., 2019, 50, 53).

Zakończenie

Rola podmiotów ekonomii społecznej w kształtowaniu polityki ekologicznej jest dziś coraz bardziej istotna. Same podmioty stają się widoczne, choć jest ich wciąż niewiele. Stowarzyszenie będące przedmiotem analizy jest jedną z tych organizacji. Jego funkcjonowanie napotyka na bariery zasobowe charakterystyczne dla wielu innych organizacji tego sektora – brak dostatecznego wsparcia merytorycznego i finansowego ze strony instytucji nadzoru, niedostatek zasobów finansowych i ludzkich – ilościowy i często jakościowy.

Przykład zachowania badanej organizacji pozwala jednak dostrzec umiejętności elastycznego dostosowania strategii i „uczenie się” klienta. Wypływają one z jednej strony z szybkich zmian otoczenia, z drugiej strony – ze zdolności myślenia i działania innowacyjnego, gdzie przykładem jest improwizacja w duchu bricolage. To zmiana modelu biznesowego przy wykorzystaniu innowacji, które przejawiają się m.in. poprzez: dostosowanie do celów społecznych i ekonomicznych z uwzględnieniem misji Stowarzyszenia, projektowanie i optymalizację struktury organizacyjnej oraz przepływu pracy, katalogowanie i budowanie specjalistycznej wiedzy na temat potrzeb klienta – beneficjenta, zapraszanie do współpracy lepiej zdefiniowanych społeczności użytkowników, wykorzystanie narzędzi ICT w celu pobudzenia kreatywności i usieciowienia współpracy (sojuszy i partnerstw). Stąd tak ważne jest utrzymywanie częstych i regularnych kontaktów z innymi przedstawicielami sektora pozarządowego i publicznego. Usieciwienie to także szansa dotarcia do większej liczby beneficjentów.

Współpraca i wzajemne działania dają możliwość szerszego spojrzenia na cały sektor. To duża szansa na uwspólnienie działań rzeczniczych w celu rozwiązywania problemów. Dla Stowarzyszenia jasne jest to, że by wpłynąć na „słyszalność”, siłę przetargową i kształtowanie polityki sektora non-profit, integracja środowiska jest konieczna.

Literatura

References

- Batko, B. (2020). Wymagania kompetencyjne wobec pracowników informacji w organizacjach sektora publicznego i non-profit. W: W. Ulrych (red.), *Rozwój potencjału ludzkiego. Wybrane materiały z Międzynarodowej Konferencji „Human Potential Development”, Łódź, 28–30.05.2019*. Łódź: Wyd. SiZ, 55–74.

- Batko, B. (2018). Funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej. Internet jako źródło informacji publicznej o podmiotach ekonomii społecznej w Polsce. Problemy jakości informacji. W: D. Murzyn, J. Pach (red.), *Ekonomia społeczna. Między rynkiem, państwem a obywatelem*, Warszawa: Difin, 335–347.
- Batko, B., Hilarowicz, A., Hudy-Chyski, D., Pyszka, A. (2022). Importance of the sharing economy from the perspective of users of online collaborative platforms. Empirically based research. *Sustainability* (w recenzji).
- Belk, R. (1988). Possessions and the extended self. *Journal of Consumer Research*, 15(2), 139–168.
- Belk, R. (2014). You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. *Journal of Business Research*, 67(8), 1595–1600.
- Communication From the Commission to the European Parliament*. (2011). The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. Social Business Initiative Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation. COM(2011) 0682 final. Brussels, 25.10.2011.
- Communication From the Commission to the European Parliament* (2016). The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions. Europe's next leaders: the Start-up and. COM(2016) 733 final. Strasbourg.
- Czakon, W. (2011). Zastosowanie studiów przypadków w badaniach nauk o zarządzaniu. W: W. Czakon (red.), *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu*. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Business, 46–54.
- Dąbrowska, A., Janos-Kresło, M. (2016). Komunikacja marketingowa w organizacjach non profit jako dialog z otoczeniem. *Marketing i Zarządzanie*, 4(45), 137–145.
- Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth* (2011; 2022, 7 września). United Nations Environment Programm. Pozyskano z: <https://www.resourcepanel.org/reports/decoupling-natural-resource-use-and-environmental-impacts-economic-growth>
- Demaria, F., D'Alisa, G., Kallis, G. (2015, 2022, 8 września). *DEGROWTH: A Vocabulary for a New Era*. Routledge. Pozyskano z: https://www.researchgate.net/publication/309291920_DEGROWTH_A_Vocabulary_for_a_New_Era_E-BOOK
- e-sprawozdanie JPK_SF* (v. 1–2) (Zał. nr 6 do ustawy o rachunkowości. Dokument niepublikowany. *European Parliament Resolution of 24 November 2021 on a European strategy for critical raw materials* (2021/2011(INI).
- Fakty o NGO* (2022; 2022, 15 września). ngo.pl. Pozyskano z: <https://fakty.ngo.pl/fakt/liczba-ngo-w-polsce>
- Flores, P.J., Jansson, J. (2022). Being innovative, fun, and green? Hedonic and environmental motivations in the use of green innovations. *Journal of Marketing Management*. <https://doi.org/10.1080/0267257x.2022.2062426>.
- Glossary of Environment Statistics (1997; 2022, 2 września). *Studies in Methods, Series F*, No. 67, United Nations, New York. Pozyskano z: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2900>
- Góral, A., Jałocha, B., Mazurkiewicz, G., Zawadzki, M. (2019). *Badania w działaniu. Książka dla kształcących się w naukach społecznych*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Gray, C., Charter, M. (2007; 2022, 2 września). *Remanufacturing and Product Design. Designing for the 7th Generation*. Pozyskano z: <https://cfsd.org.uk/Remanufacturing%20and%20Product%20Design.pdf>
- Green economy* (b.d.; 2022, 8 września). UN Environment Programme. Pozyskano z: <https://www.unep.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/policy-and-strategy/green-economy>
- Herbst, K. (2013). Perspektywy ekonomii społecznej. *Ekonomia społeczna*, 1(6), 9–19.
- Impact of the European Commission's Social Business Initiative (SBI) and its Follow-up Actions. Final Report – November 2020*, (2020). Contract: VC/2019/0583, Spatial Foresight, EURICSE, ECSF, Brussels, November 2020, X–XIX.
- <https://dziennikzachodni.pl>
- <https://es.rops-katowice.pl/>

<https://katowice.eu>
<https://katowice.gosc.pl>
<https://katowice.naszemiasto.pl>
<https://katowice24.info>
<https://kurkawodna.org/wesprzyj-nas/>
<https://kurkawodna.org>
<https://m.ekonsument.pl/spacerownik>
<https://samorzad.pap.pl/klub-samorzadowy/katowice>
<https://us.edu.pl/wydzial/wns>
<https://us.edu.pl>
<https://wuf11.katowice.eu/pl>
<https://www.facebook.com/events>
<https://www.facebook.com/stowarzyszeniekurkawodna>
<https://www.gov.pl>
<https://www.gov.pl/web/wuf11>
https://www.instagram.com/kurka_wodna_ngo
<https://www.radio.katowice.pl>
<https://www.rmfm24.pl>
<https://www.slaskibiznes.pl>
<https://www.wkatowicach.eu>
<https://zsm.katowice.pl>
<you.tube.com>

KRS. (2022, 24 września). *Inicjatywa Ekologiczna na Rzecz Ludzi i Zwierząt Stowarzyszenie Kurka Wodna*. Pozyskano z: <http://www.krs-online.com.pl/inicjatywa-ekologiczna-na-rzecz-ludzi-i-krs-7623850.html>

Innowacje Ekologiczne w Centrum Usług Społecznych (2022, 27 września). UM Radlin. Pozyskano z: <https://miasto.radlin.pl/2022/09/22/innowacje-ekologiczne-w-centrum-uslug-spolecznych>

Kemp, S. (2022, 8 września). *Digital 2022 Global Overview Report*. Pozyskano z: <https://datereportal.com/reports/digital-2022-global-overview-report>

Kulczycka, J. (red.). (2019). *Gospodarka o obiegu zamkniętym w polityce i badaniach naukowych*. Kraków: Wydawnictwo IGSMiE PAN.

Lewandowski, M. (2016). Designing the Business Models for Circular Economy – Towards the Conceptual Framework. *Sustainability*, 8(1), 43, 1–28. <https://doi.org/10.3390/su8010043>

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie mierzenia wpływu społecznego (opinia z inicjatywy własnej). (2022). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (2014/C 170/03).

Organizacje mają dwa tygodnie na odniesienie się do propozycji ministerstwa. Konsultacje rozporządzeń do ustawy o ekonomii społecznej (2022, 12 września). Pozyskano z: <https://publicystyka.ngo.pl/konsultacje-rozporzadzen-do-ustawy-o-ekonomii-spolecznej>

Owyang, J. (2016). *Honeycomb 3.0: The Collaborative Economy Market Expansion*.

Pacut, A. (2018). Trajektoria zmian przedsiębiorczości społecznej w Polsce. *Ekonomia Społeczna*, 2, 7–15.

Paterson, D.A.P., Ijomah, W.L., Windmill, J.F.C (2017; 2022, 2 września). End-of-life decision tool with emphasis on remanufacturing. *Journal of Cleaner Production*, 148, 653–664. Pozyskano z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652617302159#bib8>

Pawul, M., Sobczyk, W. (2011). Edukacja ekologiczna w zakresie gospodarki odpadami jako narzędzie realizacji zrównoważonego rozwoju. *Problemy Ekorozwoju*, 6(2), 147–156.

Pietrzak, J. et al. (2017; 2022, 7 września). Lokalne, ekologiczne gospodarowanie odpadami – czyli jak w przystępny sposób edukować ekologicznie? W: J. Kulczycka, K. Głuc (red.), *W kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym: perspektywa miast*. Kraków: Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego, 100–112.

Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej (2022). Ministerstwo Klimatu i Środowiska.

- Poniatowska-Jaksch, M. (2017). Modele biznesu w sharing economy. W: M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki (red.), *SE (gospodarka współdzielenia)*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH, 55–68.
- Question Orale No 10/74 Avec Debat de M. Lagorce Au Nom Du Groupe Socialiste a la Commission: Recyclage et Reutilisation des Dechets. *OJ C 55*, 13.5.1974, p. 17 (FR)
- Rada Ministrów przyjęła projekt Mapy drogowej GOZ. (2019; 2022, 2 września) Pozyskano z: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/rada-ministrow-przyjela-projekt-mapy-drogowej-goz>
- Report of the United Nations Conference on the Human Environment (1972; 2022, 2 września). Pozyskano z: <https://digitallibrary.un.org/record/523249>
- Rinne, A. (2015; 2022, 2 września). *The Sharing Economy, Through a Broader Lens*. *Stanford Social Innovation Review*. Pozyskano z: https://ssir.org/articles/entry/the_sharing_economy_through_a_broader_lens
- Rozwój przedsiębiorczości społecznej w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej (2020). Warszawa: PARP.
- Social enterprises (b.d.; 2022, 1 września). European Commission website. Pozyskano z: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/social-enterprises_en
- Spis organizacji (b.d.; 2022, 11 września). Pozyskano z: <https://spis.ngo.pl/?cat%5B2384%5D=2803&cat%5B2386%5D=2878>
- Statut Stowarzyszenia Kurka Wodna (2020; 2022, 24 września). Pozyskano z: <https://kurkawodna.org/wp-content/uploads/2021/01/Statut-Stowarzyszenia-Kurka-Wodna-zmiany-07.12.2020-2.pdf>
- Stowarzyszenie Kurka Wodna (b.d.; 2022, 24 września). Pozyskano z: <https://kurkawodna.org>
- Stowarzyszenie Kurka Wodna. Cel działania (b.d.; 2022, 24 września). Pozyskano z: <https://rejestr.io/krs/646525/stowarzyszenie-kurka-wodna>
- Sundararajan, A. (2014; 2021, 1 marca). *Peer-to-peer Businesses and the Sharing (Collaborative) Economy: Overview, Economic Effects and Regulatory Issue*. Pozyskano z: https://republicans-smallbusiness.house.gov/uploadedfiles/1-15-2014_revised_sundararajan_testimony.pdf
- Szaky T. (2014). *Outsmart Waste. The Modern Idea of Garbage and How to Think Our Way Out of It*, San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- Szkolenia i wydarzenia (2022, 15 września). ngo.pl. Pozyskano z: <https://wydarzenia.ngo.pl/szkolenia>
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow and Company, Inc.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96, poz. 873).
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. 2022, poz. 1812) (data wejścia w życie: 2022-10-30).
- Walków, M. (2016; 2022, 20 września). *W ciągu trzech lat Chińczycy zużyli więcej cementu niż USA przez całe stulecie*. Pozyskano z: <https://businessinsider.com.pl/finanse/zuzycie-cementu-i-betonu-w-chinach-opis-vaclav-smil/38bc6jd>
- Wentong, L., Caleb, C.Y. K., Young-Ah, K., Hongfei, L. (2021; 2022, 2 września). The more the better vs. less is more: strategic alliances, bricolage and social performance in Social Enterprises, *Journal of Business Research*, 137(1), 128–142. Pozyskano z: https://www.researchgate.net/publication/354008700_The_more_the_better_vs_less_is_more_strategic_alliances_bricolage_and_social_performance_in_Social_Enterprises
- Weź udział w Młodzieżowych Spotkaniach z Ekonomią Społeczną (2022; 2022, 24 września). Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego. Pozyskano z: <https://es.rops-katowice.pl/wez-udzial-w-mlodziezowych-spotkaniach-z-ekonomia-spoleczna>
- Wsparcie udzielane przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej. (2022). Warszawa: NIK.
- Wygnański, J. (2004; 2022, 31 września). *O co chodzi w ekonomii społecznej i co ma do tego trzeci sektor?*. Pozyskano z: <https://publicystyka.ngo.pl/o-co-chodzi-w-ekonomii-spolecznej-i-co-ma-do-tego-trzeci-sektor>

Barbara Batko, dr nauk o zarządzaniu i jakości, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Nauk Społecznych, adiunkt. Autorka badań i publikacji z dziedziny zarządzania. Obszar jej zainteresowań to głównie zarządzanie informacją internetową w organizacjach sektora pozakomercyjnego – publicznego i non profit, ze szczególnym uwzględnieniem jakości informacji przez pryzmat potrzeb odbiorców. Członkini Stowarzyszenia Kurka Wodna.

Barbara Batko, PhD in Management and Quality Sciences, University of Silesia, Faculty of Social Sciences, assistant professor. Author of research and publications in the field of management. The main area of interest is Internet information management in non-commercial sector organisations – public and non-profit, with particular emphasis on the quality of information through the prism of the recipients' needs.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9220-3697>

Adres/Address:

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Nauk Społecznych
ul. Bankowa 12
40-007 Katowice, Poland
e-mail: barbara.batko@us.edu.pl

Magdalena Janosz, mgr socjologii, członkini zarządu Stowarzyszenia Kurka Wodna. Kierowniczka i koordynatorka w projektach organizacji, w tym w zakresie monitoringu i ewaluacji oraz badań społecznych. Główne obszary zainteresowań dotyczą ekologii społecznej, w kontekście badania wzajemnych relacji człowieka ze środowiskiem naturalnym.

Magdalena Janosz, MA in Sociology, board member of the Kurka Wodna Association. Manager and coordinator in the organisation's projects, including monitoring and evaluation, as well as social research. The main areas of interest relate to social ecology in the context of researching mutual relations between humans and the natural environment.

Adres/Address:

Stowarzyszenie Kurka Wodna
ul. Obroki 57c/14
40-833 Katowice, Poland
e-mail: magdalena.janosz@kurkawodna.org